

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ,
ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ТА ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Кафедра соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

***«КОНЦЕПТУАЛЬНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ,
ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ТА ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ»***

24 квітня 2019 року

м. Київ
2019

*Заїчко В.В., студентка 402-уліт групи
Факультету української філології та
літературної творчості імені Андрія
Малишка Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова*

ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ ВИМІР РОМАНУ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «АПОСТОЛ ЧЕРНІ»

На сучасному етапі українське суспільство переживає складні і суперечливі процеси декомунізації та дерадянзації. Хоча з отриманням незалежності відбулось повернення багатьох творів українських письменників із забуття, проте їх ґрунтовні дослідження ще попереду. Існує потреба реактуалізації, переосмислення та нової інтерпретації творів, що були під забороною в радянський час. Це повною мірою стосуються літературної спадщини Ольги Кобилянської, яка є без сумніву визначною постаттю в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст. В історії української літератури вона відома як «гірська орлиця» через її горде серце та «пишна троянда» через яскраву метафоричність її художнього стилю.

Однією із вершин творчості письменниці дослідники називають її роман «Апостол черні», який у радянський час був у забутті. Історичним підґрунтям для написання роману «Апостол черні» послугували події ополячення українських земель, яке розпочалося ще у ХVІІІ столітті. У ті часи Буковина була в складі «Галіції і Лодомерії», де панувала здебільшого польська інтелігенція, яка пригнічувала українців у культурному, соціальному й релігійному розвитку. Щоб звільнитися з-під вікового уярмлення, українцям потрібно було виробляти в собі стійкість і прагнення до волі. Тому в першу третину ХХ століття виникла нагальна потреба у формуванні борців, які зі зброєю в руках могли б відстоювати інтереси свого народу.

На такому історичному тлі Ольга Кобилянська створила образ українського борця за незалежність – Юліана Цезаревича (молодшого) в романі «Апостол черні». Цей образ є уособленням наскрізної ідеї роману в основі якої закладено поняття «націоцентризму». Відтак провідною проблемою твору є націоцентрична. На тлі двох національностей – польської та української. На жаль, цей твір ще не був предметом ґрунтовного вивчення сучасного літературознавства.

Філософсько-освітній вимір роману Ольги Кобилянської «Апостол Черні» є глибоким. Уявлення про завдання та методологію філософії освіти ми взяли з робіт С.Терепищого [5; 6; 7].

Назва твору Ольги Кобилянської є досить символічною слово «апостол» за словником Бориса Грінченка має декілька значень: 1) Апостол, один з дванадцяти Христових учнів; 2) Учитель, проповідник істини; 3) Книга діянь і послань св. Апостолів. Натомість слово «чернь» в цій сполуці означає простий народ, низи суспільства. Тобто із самої назви роману ми

дізнаємося, що мова йтиме у першу чергу про особу чоловічої статі, що є важливо, адже Ольга Кобилянська в усіх своїх попередніх творах у центр ставила образи жінок, а також про те, що цей твір пронизаний певною духовністю і мета його досить глибока - пробудити свідомість українського народу.

Роман є присвятою «Галі з Лопатинських Бурачинській». Напевно тому що Ольга Кобилянська приятелювала з Галиною Бурачинською, дружиною буковинського лісничого. Галя і Ольга листувалися і відвідували одна одну. Галина Бурачинська допомагала Ользі Кобилянській щодо екранізації твору «В неділю рано зілля копала...»

На початку твору авторка знайомить нас із «Полковим» годинникарем, Максимом Цезаревичем, невеликої столиці Ч., тобто з першого речення ми дізнаємося про одного з представників роду Цезаревичів, образ якого наділі простежуватиметься в творі як поєднання часово-просторових меж між польським родом і українським. Також професія «годинникар» має певну символічність, по-перше як свідчення про те, що Максим Цезаревич простий робітник, а образ годинників як образ часу. Також звертається певна увага на карбач, що означає нагайка. Батіг, або канчук, тобто демонструється певна суворість Максима Цезаревича. Авторка не називає повністю міста, а лише подає буквою Ч., очевидно мається на увазі місто Чернівці, центр Буковини. З контексту дізнаємося, що «полковий», бо до нього багато військових заходило». Військова сфера досить знайома Максиму Цезаревичу, адже його батько був військовим як ми в майбутньому дізнаємося. Цей образ показаний як прототип тогочасного простого міщанина, який закритий в собі. Авторка порівнює його з павуком, який самотньо поглинувшись у свою роботу, концентрується над «мушкою-годинником». Любить свою роботу, якою «Сам Господь його наділив».

З другої частинки ми дізнаємося вже про сім'ю Максима Цезаревича де виділено улюбленим тільки сина Юліана, очевидно як наслідника. «Всі проче, себто дві старші і наймолодша донька, називав він механічними колісцями, котрі після законів оберталися і окружали «мотор», мов сателіти». І вже з наступного абзацу авторка детальніше ознайомлює нас з образом Юліана, зокрема подається його вікова категорія «Коли малому Юліанові минуло шість років...». Подаються дитячі роки Юліана, які проходили в майстерні батька. Юліан зображується дуже чутливою дитиною, яка любить світ. Випадок з пташечкою дозволяє нам простежити настрої обох героїв. Юліан забажав «притиснути ластівочку до себе», але батько проявивши суворість заборонив спочатку торкатися, пояснюючи досить по дорослому: «Так. Все, що гарне, не все можна мати. Краще залиши її; а тепер відходь і не мішай!», а згодом і заборонив дивитися: « Не дивися на те, що не може бути твоє, і не забажай чужого. Рушай, бо поб'ю. а плакати не вільно». У цих двох цитатах ми бачимо, що вже шестилітнім Юліан від бітька отримував відповіді, а точніше зауваження досить

філософського характеру з нотками повчання, а «плакати не вільно», означає те, що Юліана виховували як справжнього майбутнього чоловіка.

У третьому розділі вводиться образ бабуні Максима Цезаревича по матері, є яка має досить інтелігентний вигляд. Це свідчить про те, що в минулому рід Цезаревичів належав до якогось привілейованого стану. Перед нею Максим Цезаревич виправдовує свій вчинок тим, що не хоче, щоб Юліан «приростав до брехні, котра буде з ним враз виростати...»

Четвертий розділ розпочинається тим, що пройшла година після того, як батько покарав свого шестирічного сина за те, що той хотів помилуватися пташкою. Юліан звертається до батька, що він плакав, але батько зовнішньо не виявляє своєї жалості, натомість син підкреслює, що хоч «маленький раз» подивитися на пташечку. Батько починає розповідати про живих пташенят. А Юліан з цікавістю слухав, і на питання Юліана чи буде його батько бити коли він виросте, Максим Цезаревич знову відповів по-філософськи «Ні. Я не буду тебе бити. Лиш не треба чогось обіцяти, чого не можна дотримувати». Але Юліан, хоч і малий, але проявляє свою впертість і наполегливість побачити саме ту пташку, а не ту, що літає на дворі, не дивлячись на те, попри те, що він отримав карбачем він все ж таки не відмовляється від свого бажання, а прагне переконати батька, у подальшому ця позитивна риса і послужить стрижневим коренем у виборі Юліаном своєї професії і свого місця у суспільстві.

Змалювання цієї картини спілкування батька із сином закінчилося тим, що Максим Цезаревич все таки не дозволив Юліанові побавитися з пташкою, натомість він віддав його бабусі, а сам пішов у свою майстерню де помимо роботи задумувався над чимось, що дає поштовх розуміти, що Цезаревич щось приховує, а що саме то було, чітко простежується вже на наступних сторінках роману.

Загалом, філософсько-освітній вимір роману Ольги Кобилянської «Апостол Черні» потребує подальшого вивчення.

Джерела:

1. Загребельний П. Неложними устами: статті, есе, портрети. – К.: Рад. Письменник, 1981. – 478 с.
2. Кобилянська О. Апостол черні. – Чернівці : Букер, 2012. – 432 с.
3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред.. Р.Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
5. Terepyshchyi S., 2016, The concept of "knowledge society" in the context of information era. *Studia Warmińskie*. Vol. 53., pp. 77-84.
6. Terepyshchyi S., 2017, Educational Landscape as a Concept of Philosophy of Education. *Studia Warmińskie*. Vol. 54., pp. 373-383.
7. Terepyshchyi S., 2015, Futurology as a Subject of Social Philosophy. *Studia Warmińskie*. Vol. 52., pp. 63-74.